

В.ГНАТЮК ЯК ДОСЛІДНИК АРГО, ПОБУТУ Й ПІСЕННОГО РЕПЕРТУАРУ ЗАХІДНОПОДІЛЬСЬКИХ ЛІРНИКІВ

17-19 віки позначилися на Україні розквітом мандрівних, нерідко замкнених у собі, дрібно-ремісничих згуртовань цехового характеру, що для внутрішньо-цехового розпізнавального порозуміння витворили замкнені арготичні (для зовнішнього світу - "таємні") словотвірні-лексичні системи.

Як своєрідною формою словесної гри послуговувалися "засекречувальним" словотвором у нас бурсаки, учні (пор. бурсаків із Крутих у "Люборацьких" Свидницького) й пастухи (напр. інтерполяційними складамибу-, бі-, ку-, кри-, ло-:бу-ха-бу-та "хата", вставними приголосними, напр. -н-: ва-н-дзірити "водити", арготичними суфіксами: -імний, -ирити, -уляти, напр. білімний "білий", ханджуляти "ходити").

Цехові арготичні системи (лемківських дрітарів - горшколатів, західноволинських кожухарів, поліських лаборів і кубраків, чернігівських шерстобитів і капелюшників та прошаків, слобожанських сліпців-невлів як і подільських лірників а чи великоміських злодійських ватаг) використовували, крім отаких найпримітивніших засекречувальних засобів (теж із скомплікованішими деформаціями виразів розмовної мови, напр. ашбха "каша"), ще позичення з тих мов, з якими даній професії доводилося зустрічатися: новогрецькі (дікуна "десятка"), циганські (пяндж "п'яті"), мадярські (хазá "хата"), румунські (мбтень "кіт"), татарські (клюсá "церква" kelisé з новогр. еннанола), польські (кóмса "хліб", қасек "кусник"), їддішські (пнáти "піти", рапах "відходити"), німецькі (ротвельшу) арго (голóта "кінь", Агóле "віз"). Найбільше ж дотичні арготичні системи користуються переосмисленнями метонімно-метафорними розмовно-мовних і таки арготичних виразів (напр. скрипотá "двері, ворота", кú-гра-[чка] "ліра").

В.Гнатюк був третім з черги записувачем лірницького арго: свої записи проводив у с.Жизномир в Бучаччині (Тернопільської області) від лірника Я.Златарського. Його запис арго найбагатший: бл. 300 лексичних коренів у бл. 520 виразах. Вони вплетені на канву наддністрянського говору з його характеристичним переходом 'а в и (корабльи "ложка" з корабля).

Перед Гнатюком записували лірницьке арго: на Східньому Поділлі (в околицях Браїлова, Вінниці, Шаргороду, Могилева) В.Боржковський - бл. 270 лексем у бл. 465 виразах (ст. "Лірники" в ж. "Киевская Старина", т.26, с.653-708, Київ, 1889) та на Західному Поділлі К.Викторин-Студинський - бл. 200 лексем у бл. 260 виразах (ст. "Дідівська (жебрацька) мова", ж. "Зоря", чч.13-14, с.237-9, Львів, 1886, із с.Красівка, бл. 10 км на пд-сх. від Тернополя; й у поширеній новими матеріялами студії "Лірники", ж. "Зоря", чч. 11-18, Львів, 1894).

Гнатюкова студія "Лірники. Лірницькі пісні, молитви, слова, звістки

і т.п. про лірників повіту Бучацького, зібрав у вересні 1895 р.” надрукована в ж. “Етнографічний збірник” НТШ, т.2, с.1-73, Львів, 1896 р.

Після В.Гнатюка ще лиш Ф.Сенгалевич у ст. “Кобзарі й лірники” в ж. “Етнографічний вісник”, в.3, с.63-75, Київ, 1927, - бл. 28 лірницько-кобзарських і лівобережних арготизмів.

У с.Жизномир, де В.Гнатюк проводив записи, останній лірник помер наприкінці 1920-х рр.

Гнатюкова студія включає й опис вишколу та цехових звичаїв лірницької організації, а теж їх пісні та канти. До речі, канти Василю Великому виступає і в рукописних пісенниках із Пряшівщини з 19 ст., хоч його не знає почаївський “Богогласник” (1790). Лірницький “лемент” використав М.Бажан у поемі “Сліпці” (1930-31).